

Workshop Catharijnesingel 7 juli 2008

Deze bijeenkomst is ingegeven door de moties M3 en staat in de context van de uitgangspunten van het VO en in het werken aan het DO. De aanwezigen zijn toehoorders en actieve deelnemers aan de workshop.

Inleiding

Albert Hutschemaekers leidt de bijeenkomst in met te wijzen op de kernpunten van de motie: het groene karakter moet meer benadrukt, de transparantie van de bebouwing moet groter, specifieke aandacht besteedt aan de sociale veiligheid. In deze workshop besteden de aanwezigen vandaag vooral aandacht aan het groene karakter van dit deel van het Stationsgebied.

Het verloop van de workshop

Marjo de Kraker licht het VO toe.

De aanwezigen nemen kennis van een simulatie van Erik Woerden om een indruk te krijgen van de beleving van de openbare ruimte gezien vanuit het perspectief van de singel en het perspectief van verschillende onderdelen van Hoog Catharijne.

Aan de hand van de presentatie van Lodewijk Baljon, discussiëren de deelnemers over mogelijke oplossingen voor de verschillende vraagstukken die voorliggen. Daarbij gaan zij uit van het integraal ontwerp en staan zij stil bij afzonderlijke locaties. Die locaties benaderen ze zowel vanuit stedenbouwkundige als landschapsarchitectonische uitgangspunten. Het streven is onder meer het in balans brengen van de hoofdstructuren in dit gebied: a. De historische (Zocher) en b. de oost-west structuur. En bovendien trachten de deelnemers de balans te vinden in elk van deze structuren zelf en daarbij maat te houden met de uitgangspunten van het VO.

In deze context is aandacht geschonken aan: mogelijke stedenbouwkundige en landschapsarchitectonische oplossingen voor het gewenste groene karakter van de Rijnkade, van de Catharijneknoop, de Catharijnesingel, het Amfitheater, de looproute van Catharijnesingel de hoek om naar het Muziekpaleis.

Lodewijk Baljon staat vanuit de integraliteit van het ontwerp stil bij details in dat ontwerp en legt vraagstukken voor aan de deelnemers van de workshop die ingegeven zijn met de motie. Toegevoegde bomen hebben een functie in het VO; bijvoorbeeld de benadrukking van de continuïteit van de singel en van de onderlinge samenhang. Er zijn beperkingen in het gebied, bijvoorbeeld als gevolg van kabels en leidingen.

Gesproken is in de sfeer van probleemstellingen en mogelijke oplossingsrichtingen. Daar waar gaten in metselwerk zichtlijnen creëren, maakt de workshop de kanttekening dat niet alles transparant en zichtbaar hoeft te zijn – in stedenbouwkundig opzicht mag het wel een beetje spannend zijn. Iets niet zien maar beseffen dat het er is, is spannender dan het simpelweg zien. In het algemeen is ook gezegd dat met het al te zeer benadrukken van de continuïteit het doel al snel voorbijgestreefd is.

De verschillende vraagstukken

De Rijnkade; de achterzijde van V&D

Het is te vroeg voor de supervisor in het proces om over de paradoxen (groen en verlevendiging tegenover meer wonen met minder groen) een uitspraak te doen. Wonen op deze hoogte in het plangebied is een hele belangrijke functie voor de sociale veiligheid op maaiveldniveau – dat geldt minder voor het gebied direct onder de woningen aan die zijde van de singel.

De Singel

Het tot nog toe geplande groen doet gezien vanuit de integraliteit recht aan het ontwerp van Zocher gegeven de wisselingen in beeld en ervaringen zoals Zocher in zijn ontwerp voor ogen stond. In dat licht is aandacht besteed aan het groene karakter aan de buitenzijde van de singel in het hart van het

plangebied terwijl even verderop het groene karakter vooral aan de binnenzijde van de singel te zien is.

De workshop spreekt door over de mogelijkheden van het planten van bomen langs de singel: in een rij, in groepen zoals Zocher, en als combinatiemodel met een compositie van kleinere en grote bomen. De opvattingen lopen uiteen over de betekenis van bomen simpelweg op rij gezet. Bovendien vraagt de workshop aandacht voor de verschillende stijlen van architectuur langs de singel en de mate waarin de bomen daarmee in verhouding moeten staan ten bate van de continuïteit.

Waar het gaat om de keuze van de bomen is bovendien onderscheid te maken tussen het gebied binnen de bruggen (grachtenprofiel) en buiten de bruggen (plantsoenprofiel); het onderscheid tussen de verschillende wijze van het planten van de bomen ten opzichte van elkaar, is te weinig om op zichzelf over te discussiëren. Langs een stadsgracht zijn twee rijen bomen stedenbouwkundig gezien te legitimeren.

De Catharijneknoop; de noordkant van de singel richting Paardenveld aan de zijde van de bibliotheek

Hier is een mogelijkheid in het ontwerp een dubbele bomenrij langs de singel te planten. Het gaat daarbij dan om de samenhang tussen de bomen aan de overzijde van de singel. Opgemerkt is vanuit de workshopdeelnemers dat die tweede rij bomen dan wel dezelfde gezonde omstandigheden moeten krijgen; daarvoor zijn daar op die locatie voorzieningen nodig.

Interessant is na te gaan wat de aftakking van de Leidse Rijn in dit gebied (Catharijneknoop) gaat betekenen. Stedenbouwkundig gezien is het antwoord op de vraag hier relevant van welk principe hier uit te gaan: prominent water of prominent groen?

Het amfitheater; de directe omgeving van het Muziekpaleis

In dit gebied is op twee afzonderlijke locaties aan de zijde van de zittrappen van het amfitheater ruimte voor twee immens grote bomen. De deelnemers aan de workshop brengen het groene karakter van dit gebied hier in verband met stedenbouwkundige vraagstukken voortkomend uit de vraag van welke hoofdvorm van dit deel van de singel uit te gaan. Twee oevers zijn hier totaal verschillend van elkaar; de workshop neemt kennis van de intentie van de ontwerper met de evenwijdig aan elkaar gemaakte trappen aan de kade de paralleliteit van de lijnen aan de singel te benadrukken en daarmee de continuïteit van het beeld van de rest van de singel.

De looproute op maaiveld, de ruimte voor loopstromen vanaf de Cathajnesingel de hoek om richting de entree van het Muziekpaleis, en de overkluizing

Het gaat hier om te overbruggen hoogteverschillen. Met een helling van 1 : 20 is 16 meter nodig om de hoogte van 0,80 meter te overbruggen. Het gaat hier ook om de uitwerking van de overgang vanuit de architectuur aan de gevels naar het maaiveld. Van belang voor het vinden van de juiste oplossing is na te gaan hoe architectuur en maaiveld elkaar ontmoeten. Opgemerkt wordt dat dit gebied veel van dergelijke probleemstellingen kent; die vragen om een eenvoudige oplossing.

De overkluizing op hoogte van V&D; de Stadskamer

De ontwerper oppert een terras te maken met zichtlijnen op vooral de kronen van de bomen langs het water. In de overkluizing zelf zal door matglas in de vloer impressies te zien zijn van het water. Vanuit de verblijfsruimte op de verdieping zal de continuïteit van het water zichtbaar zijn.

Op hoogte van de bootaanlegplaats wordt een gat gedacht voor zicht op het onderliggende niveau. Zicht wordt ook gegeven vanuit de Stadskamer door een gat op het ruwe metselwerk van de ruïne van het kasteel Vredenburg en op het water. De workshop vindt dit een mooie en interessante aanzet. De vraag is wel op welke wijze de contour van het kasteel zichtbaar te maken door toren met toren op enigerlei wijze te verbinden. De workshop vindt dit een opdracht voor kunstenaars; van belang is dit niet al te nauwgezet te willen definiëren. De workshop relateert de problematiek van het zichtbaar maken aan de hand van de stedenbouwkundige spanning die óók nodig is. Gezegd is: 'een spel van

subtiliteit is van groter betekenis dan alles eenvoudigweg zien. De vraag is hoe in de Stadskamer voorvoelbaar te maken wat daar onder zit.'

Voortgang na deze workshop

Over twee maanden zal de afronding van de beantwoording van de raadsnotie plaatsvinden met ieders goedkeuring. Daarna kan Marjo de Kraker verder met het geven van invulling aan het DO.

Terugkoppeling zal plaatsvinden naar de onderliggende gezelschappen uit deze bijeenkomst: in ieder geval het Atelier en Welstand. De voorzitter rondt de bijeenkomst af om 17.00 uur.

Uit het verslag: Gecombineerde kwaliteitsoverleg 25 november 2008

In januari 2008 heeft de gemeenteraad zich uitgesproken over het voorlopig ontwerp **Catharijnesingel** (opdrachtgever gemeente) en de **Catharijneknoop** (opdrachtgever Corio).

Misschien wel de meest spannende opgave¹ van het gehele gebied. In 2007 zijn op basis van een totaalstudie van UN-studio's, ontwerpen gemaakt voor beide onderdelen.

De heer Schut merkt op dat er in de nieuwe situatie een correctie is van een eerdere stedenbouwkundige weeffout: het begane grond niveau in het oude gedeelte wordt hersteld; de overgang naar +1 komt te liggen aan de westkant van de Catharijnesingel. Hierdoor ontstaat nieuwe vitaliteit in het oude gedeelte. De Catharijneknoop is gelegen in het brandpunt van economische activiteit en vormt de scharnier tussen het oude en nieuwe centrum, vgl. de overkluizing van de Stadhuisbrug.

Mevrouw Van der Pol vraagt waarom de stadskamer overdekt is. De heer Hutschemaekers merkt op dat deze oplossing het resultaat is van rekenen, tekenen en onderhandelen. Corio heeft belangrijke consessies moeten doen op de golden mile (40% wordt gesloopt).

De heer Franssen merkt op dat er inmiddels verschillende plannen ter beoordeling aan de Welstandscommissie zijn voorgelegd. De Welstandscommissie vindt de aansluitingen tussen de verschillende ontwerpen zeer onduidelijk. De heer Dirrix merkt op dat integraliteit van de ontwerpen het uitgangspunt moet zijn en blijven.

Gecombineerd overleg tussen Kwaliteitsoverleg, Atelier Stedenbouw en Welstandscommissie. 11 maart 2009

1. Opening/mededelingen

De heer Hutschemaekers opent de bijeenkomst en heet de aanwezigen welkom. Doel van dit overleg is discussiepunten ten aanzien van de Catharijneknoop te bespreken. Ter voorbereiding van dit overleg is een chronologisch overzicht van het proces tot nu toe samengesteld. Aanvullend beeldmateriaal is ter vergadering beschikbaar.

De heer Overtoom zegt dat Cório de uitnodiging graag heeft aanvaard; ook voor de voortgang is het van belang discussiepunten en onduidelijkheden te bespreken en gezamenlijk tot overeenstemming te komen over de wijze waarop moet worden omgegaan met deze bijzondere plek in Utrecht.

2. Toelichting op het ontwerp

Architect Sebring gaat ervan uit dat de plannen genoegzaam bekend zijn en beperkt zijn toelichting tot de essenties. De opgave een nieuwe verbinding te maken tussen de oude binnenstad en Hoog Catharijne is vertaald in een koppeling tussen oud en nieuw en tussen private

¹ Aan het eind van de bijeenkomst wordt het artikel van Edwin Lucas uitgedeeld over de Catharijnesingel (Stedenbouw&Ruimtelijke Ordening nr05, 2008)

en publieke ruimten door middel van een Stadskamer. De meeste winkelcentra bieden passanten geen keus; zij worden door een winkelroute gevoerd. Hier echter, bestaat de keuzemogelijkheid om door het winkelcentrum te wandelen, of erlangs. Córío heeft ingestemd met het creëren van een publieke ruimte zonder commerciële doelstellingen, waardoor de overgang van het winkelcentrum naar de stad een nieuwe beleving wordt. De verschillende locaties in het gebied hebben elk een eigen identiteit: het Muziekpaleis, het entreegebouw, het Poortgebouw en de verbindingen ertussen (Basket). Aan de relaties en de betekenis daarvan is een aantal workshops gewijd.

UN Studio heeft studie gedaan naar de inrichting van de Catharijnesingel. Het Poortgebouw en de Basket behoren tot de wereld van de singel. Die zijn niet benaderd als gebouwen, maar als objecten in het landschap. De verbinding over het water en over de weg zijn eenduidig ontworpen, maar vertegenwoordigen verschillende functies. Het deel over het water – de stadskamer – heeft een publieke functie en kan voor verschillende doeleinden en evenementen worden gebruikt. Het deel over de weg is ingevuld met commerciële ruimten. Zo ontstaat een weefsel van functies. Waar Hoog Catharijne noord-zuid is georiënteerd, worden de verbindingen als oost-westroutes ervaren. Ontwikkelaars van commercieel vastgoed laden vaak de verdenking op zich dat zij een dubbele agenda hebben. Het is niet gebruikelijk in te stemmen met het realiseren van een grote publieke ruimte, zonder commerciële functies. Dat dit hier wel gebeurt, maakt het Poortgebouw met de verbindingen naar de oude binnenstad uniek voor de stad en passend bij de uniciteit van Utrecht. Aandachtspunten die de Commissie Welstand en Monumenten heeft genoemd, kunnen in de verdere discussie aan de orde komen.

3. Reactie rijksbouwmeester

Mevrouw Van der Pol dankt de heer Sebring voor zijn boeiende toelichting. Hieruit komt nog eens duidelijk naar voren dat het initiatief in een complexe discussie tot stand is gekomen en wordt gedragen door alle betrokken partijen. Het dwingt bewondering af dat partijen met uiteenlopende private en publieke belangen tot gezamenlijk resultaat zijn gekomen, waarbij ieder is overtuigd van de betekenis van publieke ruimte.

De samenstelling van het kwaliteitsteam is in de loop van het proces gewijzigd. Een risico is dat de nieuwe bouwmeesters aandachtspunten inbrengen die al eerder in het proces aan de orde zijn geweest. Het is niet de bedoeling discussies te herhalen, maar toch is dit overleg in deze fase wel het moment om die aandachtspunten nog eens te benoemen. De taak van de bouwmeesters is immers om de kwaliteit en betekenis van de aantakking op de oude binnenstad in het oog te houden. In deze vergadering worden nog één keer de principiële uitgangspunten voor het voetlicht gebracht in de hoop dat dit een bijdrage tot finale afweging is. Als partijen uiteindelijk concluderen dat dit de oplossing is, zal ik met verve deze oplossing verdedigen maar ik heb de behoefte deze principes hier te benoemen.

De klassieke binnenstad wordt beëindigd met een stedelijk blok, dat de overgang vormt van een kleinschalig weefsel naar de nieuwe stad, waarin de bestaande clustering van gebouwen meer wordt gestructureerd. Die overgang wordt gemarkeerd door de herstelde Catharijnesingel. Betrokken partijen verdienen een groot compliment voor hun inzet op publieke ruimte. Toch roept de brug over het water, met de grote hal, vragen op. Deze lijkt eerder een harde confrontatie van twee werelden, dan een schakel. Sterker nog, door deze rechtstreeks te verbinden aan het stedelijk blok, is een confrontatie bijna onvermijdelijk en komt de grondgedachte van een goede verbinding tussen de oude en de nieuwe stad niet goed tot haar recht. Het gaat erom burgers en bezoekers diversiteit en levendigheid te bieden. Het verlangen naar een stad met een prachtig winkelcentrum, van waar de bezoeker naar buiten loopt, via een brug die zicht geeft op een groene zone, om aan de overkant weer verleid te worden door een ander prachtig winkelaanbod, wordt nog niet waargemaakt, ondanks de ruimdenkendheid van partijen en ondanks de kwaliteit van de vormgeving.

Herstel van de singel schept verplichtingen. Immers, het is een ongekende investering om de gedempte singel te heropenen en de stedelijke beleving opnieuw voelbaar te maken. Het beoogde effect daarvan wordt echter tenietgedaan door een gebouw met een lengte van 200 meter en een overdekte brug die doet denken aan de huidige verbindingen naar Hoog Catharijne. Mevrouw Van der Pol wil de stad hiervoor behoeden, door de vraag op te werpen of de juiste investeringen worden gedaan.

4. Reactie spoorbouwmeester

De heer Van Velsen onderschrijft de reactie van de rijksbouwmeester en beperkt zich tot enkele aanvullingen. Hij stelt voorop dat het kwaliteitsoverleg zich conformeert aan gemaakte afspraken. In een inzichtelijk werkstuk is de historie van het proces in beeld gebracht, maar hieruit blijkt nog niet hoe de besluitvorming is verlopen. Duidelijkheid daarover is wel noodzakelijk. Juist omdat het kwaliteitsoverleg in nieuwe samenstelling in de eindfase van het proces aanhaakt, is het van belang inzicht te krijgen in de wijze waarop vanuit de oorspronkelijke uitgangspunten tot dit resultaat is gekomen. De rasterkaart laat een heldere structuur van verbindingen in het gebied zien, van een doorlopende noord-zuidroute met dwarsverbindingen tussen de oude en de nieuwe stad. In de uitwerking zijn deze echter niet meer herkenbaar. Het opgetilde Poortgebouw maakt de binnenzijde van de stadskamer voelbaar en beleefbaar, maar van buitenaf is dit gebouw dominant en overheerst dit de beleving van de brug.

5. Reactie Commissie Welstand en Monumenten

De heer Frantzen benadrukt dat de Commissie Welstand en Monumenten een eigen positie heeft in dit proces; zij heeft de opdracht het college te adviseren over de ruimtelijke en architectonische kwaliteit van ontwikkelingen. Aspecten die de commissie aan de orde heeft gesteld, zijn ook eerder in het proces besproken. Blijkens het historisch overzicht is reeds in 2005 geconcludeerd dat de beleving van de singel essentieel is en dat deze zich niet moet beperken tot zicht op het water via een doorzichtige plaat.

De commissie hecht veel waarde aan enkele aspecten van het plan, met name de kwaliteit van de noord-zuidroute, de voelbaarheid van de Catharijnesingel en de aanhechting van de brug op het stedelijk blok aan het Vredenburg. De brug zou een intermediair moeten zijn tussen het stedelijk blok en Hoog Catharijne, maar in plaats van een lichte, luchtige overgang naar de buitenwereld is dit een zelfstandig gebouw volume geworden. Op het niveau van de weg is de voelbaarheid van de Catharijnesingel groter dan in de stadskamer, van waaruit het water nagenoeg onzichtbaar is. In de discussie hierover is onbegrip over gemaakte keuzen uitgesproken en een algemeen gevoel dat kansen zijn gemist.

6. Discussie

De heer Hutschemaekers benadrukt dat de Projectorganisatie Stationsgebied (POS) een dubbelrol vervult in het proces: deze heeft de taak de herontwikkeling van het gebied te realiseren en tevens het proces te begeleiden en te sturen.

Genoemde rasterkaart geeft de minimummaten voor de verbindingen aan. Deze zijn vastgesteld om tot besluiten en afspraken te kunnen komen. Het stond steeds buiten kijf dat de resterende ruimte zou worden ingevuld met vastgoed. Keuzen zijn niet altijd logisch beredeneerd vanuit ontwerp perspectief, omdat ook de realiteit van politieke besluitvorming hierin een rol speelt. En afgezien van discussies over kwaliteit is er ook een zakelijke discussie gevoerd.

Ontwerppunten enerzijds en onderhandelingsprocessen anderzijds hebben geleid tot oplossingen en afspraken, waarover de gemeenteraad een integraal besluit heeft genomen. Het voorlopig ontwerp is het vertrekpunt: dat is vastgesteld door het college van B&W en de gemeenteraad heeft hier – met toevoeging van 2 moties – zijn fiat aan gegeven.

Mevrouw Van der Pol stelt dat ook als er overeenstemming was over een verbinding met een publiek karakter, de vraag rijst of de vormgeving van deze verbinding als gebouw boven de singel, een juiste keuze is. Het zou alleszins voorstelbaar zijn een interessante open brug te maken, die maximale beleving van de omgeving mogelijk maakt en publieke evenementen toelaat. Zelfs als die brug meer gesloten zou zijn dan een geheel open brug, zou een relatie met het water kunnen ontstaan.

De heer Overtoom brengt in dat de verbinding tussen Hoog Catharijne en de oude stad veel discussie heeft opgeleverd. Vanzelfsprekend heeft Cório een commercieel belang en aanvankelijk ging de voorkeur uit naar een bewinkelde route. Cório heeft echter de uitdaging aangenomen om óók een relatie te zoeken met de nieuwe publieke ruimte, door een spannende plek te creëren op het kruispunt van commerciële en openbare ruimte. Hoewel de bestaande traverse de meest succesvolle commerciële route is die Nederland kent, is er dus bewust afgeweken van zo'n benadering. Daaraan stelde Cório wel de eis dat de verbinding commerciële kwaliteit zou hebben. Dat wil zeggen: een overdekte route om publiek een aangenaam klimaat te bieden en de ruimte te kunnen benutten voor uiteenlopende activiteiten. Het resultaat is een wandelroute met commerciële aantrekkingskracht, die ook recht doet aan de beleving van de herstelde singel. Deze stadskamer is zeven dagen per week, 24 uur per dag geopend en voorziet in een goede verbinding met de omgeving.

Mevrouw Tedder zou onderscheid willen maken in een overdekte en een geheel gesloten ruimte. In de plannen die nu voorliggen, is sprake van een dicht gebouw, waardoor de stedenbouwkundige hiërarchie een geheel andere is dan die van buitenruimte. Met het oog op de gebruikskwaliteit zou het denkbaar zijn de brug in het midden te laten oplopen en de centrale ruimte te overdekken, met behoud van buitenkwaliteit.

De heer Van Velsen meent dat alle partijen de oorspronkelijke uitgangspunten onderschrijven, namelijk het creëren van een brug die wordt ervaren als verbinding van twee werelden en de herstelde singel beleefbaar maakt. In de uitwerking worden die uitgangspunten echter niet bereikt; in plaats van een intermediair is een gebouw ontworpen. Omdat de breedtematen groter zijn dan de lengtematen, zal deze de beoogde brugfunctie niet kunnen vervullen.

Mevrouw van der Pol onderstreept het commercieel belang van 'traffic'. Deze genereert publieksstromen die ook voor andere partijen en doelen essentieel zijn. Een intensief gebruikte route komt ook de beleving van de openbare ruimte ten goede. Zij veronderstelt dat de beslotenheid van de verbinding een residu is van de oorspronkelijke wens van Cório een verbinding te creëren met een commerciële functie. In de onderhandelingen tussen private en publieke partijen heeft Cório de wens van een volledig gecommercialiseerde overgang losgelaten, maar is een verbinding met commerciële kwaliteit overeind gebleven. Dit resulteert in een gesloten gebouw, dat niet als publieke ruimte zal worden ervaren, maar als verlengstuk van het winkelgebied.

Mevrouw Van der Pol merkt hierbij op dat het denken over de opzet van winkelcentra verandert; ontwikkelaars krijgen meer oog voor de publieke functie van winkelcentra; openbare ruimten bevorderen ontmoeting en cohesie tussen burgers. Utrecht heeft van oudsher de bijzondere kwaliteit van terrassen aan de werven. Typerend is dat mensen daar al vroeg in het voorjaar zitten, zo nodig gehuld in dikke winterjassen. Daar liggen kansen om de open brug commerciële betekenis te geven, met kramen met een lokale atmosfeer, zoals die ook op andere bruggen in de stad staan. In die configuratie zou de brug een duidelijker verbinding vormen tussen twee werelden, aanvullend op de Catharijnesingel als overgang tussen oud en nieuw. Een

planaanpassing, waarin de publieke functie van de stadskamer beter tot zijn recht zou komen, zou niet alleen een kostenbesparing betekenen, maar zou ook de onderscheiden werelden versterken; het stedelijk blok als beëindiging van de binnenstad zou krachtiger worden en de positie van het Poortgebouw als toegang tot het moderne Hoog Catharijn, zou zich sterker manifesteren. De vraag is nu of Córío nog een stap kan zetten en bereid is een open publieke ruimte te maken, die ook commercieel inzetbaar is.

De heer Dirrix verwacht dat de planaanpassing die de rijksbouwmeester voorstelt, ook ten goede komt aan het functioneren van andere openbare plekken. De openbare ruimte in het gebied is zorgvuldig bedacht en ontworpen. Aan de singelzijde van het Muziekpaleis is openbare buitenruimte gecreëerd waar evenementen kunnen worden gehouden, maar de vraag is hoe die functioneert als er in de directe nabijheid een binnenruimte met een vergelijkbare functie is. Daaruit zou een ongewenste concurrentie ontstaan.

Ook in het Atelier Stedenbouw is veel gesproken over de betekenis van de publieke ruimte. De heer Dirrix vindt het een interessante invalshoek om de relatie met het water niet te zoeken in een plateau, maar in een schijf, van waaruit verbindingen worden gemaakt van oost naar west. De perspectieftekeningen laten nu een sterk fysieke en gesloten oplossing zien. De heer Dirrix denkt dat de gekozen vormgeving van de Basket – een harde webconstructie – per definitie haaks staat op de beoogde transparantie. De essentie van de discussie is welke interpretatie aan de ruimte wordt gegeven.

De heer Sebring merkt op dat Altoon + Porter veel ervaring heeft met het ontwikkelen van zowel open als overdekte winkelcentra. Veelal is niet de bescherming tegen zon of regen de uitdaging, maar de bescherming tegen wind. De stadskamer moet op op alle dagen en in alle seizoenen gebruikt kunnen worden. Als deze onvoldoende bruikbaar is, wordt het een onaangename ruimte. Een andere belangrijke voorwaarde is dat de ruimte niet eenzijdig wordt benut. Veranderbaarheid maakt commerciële gebieden succesvol. Daarom is de stadskamer niet ontworpen als gebouw, maar als hybride ruimte.

De heer Dousi is ervan overtuigd dat voorliggend plan de ultieme oplossing is voor de opgave en de context waarin wordt geopereerd. Getracht is een aaneenschakeling van momenten en belevingen te creëren, uitgaande van het perspectief van de consument. Vanuit de stadskamer kan de consument de groene inrichting van de singel beleven.

De heer Frantzen meent dat er geen verschil van opvatting is over de beoogde kwaliteit, maar wel over de vraag in hoeverre de conceptuele uitgangspunten herkenbaar zijn in de architectuur. Naarmate meer beschutting wordt geëist, krijgt het object meer het karakter van een gebouw. Een ruimte die altijd en onder alle condities bruikbaar moet zijn, vraagt in het Nederlandse klimaat een gebouwd volume. De beweging van de Catharijnesingel wordt gekruist door een dominante infrastructuur, begeleid door wanden. De Basket manifesteert zich als gebouw, dat een voortzetting krijgt aan de andere zijde van het Poortgebouw.

De heer Smits merkt op dat het plan behalve een onderhandelingsresultaat, ook een product is van een ontwerpproces. Het uitgangspunt was een brug te creëren met aanvullend programma, als middel om de singel beleefbaar te maken, de functie hiervan te onderstrepen en tevens optimale mogelijkheden te creëren voor het functioneren van retail. Het Poortgebouw en de overbrugging van het water en de weg vormden hierin verschillende thema's. De oorspronkelijke uitgangspunten zijn geleidelijk uitgebreid tot een gebouwde wereld. De ontwerpkeuzen die daarin zijn gemaakt, vragen nadere bezinning.

De heer Hutschemaekers zegt dat de Catharijneknoop het economisch kruispunt van de stad vormt, waaraan herstel van de Catharijnesingel betekenis geeft. Er is een structuur gekozen van openbare ruimte boven water, waarbij de verbinding is benaderd als overkluizing, zoals die ook elders in de (historische) stad voorkomt. De kritiek concentreert zich vooral op de beleefbaarheid van het water. Bezien zal moeten worden voor welke tekortkomingen oplossingen moeten worden gezocht.

De heer Diederer constateert dat de discussie zich toespitst op de brug. Hierdoor blijft de algehele kwaliteit van de planopzet onderbelicht. In de nadere discussie zou ook het totaalbeeld – inclusief de relatie met de historische stad en het Vredenburgblok – aan de orde moeten komen. De uitgangspunten worden breed onderschreven, maar in de architectonische vertaling daarvan moet men keuzen durven herzien.

De heer Overtoom wijst erop dat in het ontwerpproces belangrijke stappen zijn gezet. De contouren zijn twee jaar geleden geaccepteerd. Zijns inziens is het niet zinvol om in deze fase van het project te discussiëren over uitgangspunten. Als commerciële ontwikkelaar wil Cório kunnen sturen op de randvoorwaarden die in onderling overleg zijn vastgesteld.

De heer Van Velsen benadrukt dat de uitgangspunten niet ter discussie staan, maar dat de vraag voorligt of de planuitwerking de ambities waarmaakt. Zoals gezegd, worden gemaakte afspraken gerespecteerd, als startpositie voor de verdere beoordeling van de plannen. Welke afspraken dat zijn, is echter nog niet duidelijk.

De heer Hutschemaekers zegt dat de afspraken zijn gebaseerd op de uitgangspunten die uit de studie van UN Studio naar voren zijn gekomen en het voorlopig ontwerp voor de Catharijneknoop, dat de gemeenteraad in januari 2008 heeft vastgesteld. De raadsmotie van 10 januari 2008 is overgenomen, al was deze in strijd met eerder genomen raadsbesluiten. Hieraan zal een vertaling worden gegeven in de DO-fase.

De heer Van Velsen acht het van belang dat partijen – zonder elkaar aan te vallen of zich ten opzichte van elkaar te verdedigen – gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor de beoogde kwaliteit en kansen benutten om die te bereiken. De planuitwerking en vormgeving moeten dienstbaar zijn aan de doelstellingen, vanuit het perspectief van zowel de winkelfunctie als de openbare ruimte. Zonder de gekozen oplossing op conceptueel niveau geweld aan te doen, zullen partijen moeten bezien of de stadskamer luchtiger en opener kan worden gemaakt, waardoor deze niet oogt als gebouw, maar juist als open verbinding. In dit proces zullen partijen gebruik moeten maken van elkaars deskundigheid om gezamenlijk tot een hoger niveau te komen. Er is een zekere overlap in de beoordeling van stedenbouwkundige uitgangspunten en de architectonische vertaling ervan. Transparantie en dienstbaarheid aan de doelstellingen hangen rechtstreeks samen met de materialisatie. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de inzichten van de Commissie Welstand en Monumenten om het plan te verbeteren en te versterken.

Het lijkt de heer Van Velsen niet verstandig om in dit gremium in te gaan op concrete ontwerp oplossingen. Hij stelt voor dat ontwerp teams de opmerkingen nader bestuderen en bezien of bijstelling van het ontwerp op onderdelen mogelijk is. Zo niet, dan zal dit overtuigend moeten worden aangetoond.

7. Afspraken

De heer Overtoom zegt dat voorliggend plan het resultaat is van een langdurig ontwerp- en onderhandelingsproces. De besluitvorming op VO-niveau heeft geruime tijd geleden plaatsgevonden. De heer Overtoom is bereid nog eens kritisch te bezien of genoemde onderdelen

van het plan voldoende dienstbaar zijn aan de doelstellingen, maar verbindt hieraan de uitdrukkelijke voorwaarde dat fundamentele keuzen in dit stadium niet worden aangepast.

De heer Hutschemaekers is content met deze handreiking. Hij stelt voor in de geplande vergadering van het Atelier Stedenbouw op 24 maart a.s. verder in te zoomen op een (gerubriceerde) inventarisatie van kritiekpunten ten aanzien van de relatie tussen stedenbouwkundige uitgangspunten, ontwerpuitgangspunten en de betekenis van de openbare ruimte. Afhankelijk van de conclusies kan een vervolgbespreking van dit overleg worden belegd, of kan de verdere planbehandeling via de reguliere procedures plaatsvinden. De deelnemers aan dit overleg worden over de bevindingen geïnformeerd.

8. Rondvraag en afsluiting

De heer Van Velsen uit zijn waardering voor het initiatief voor dit overleg en de bereidheid van alle partijen om hieraan deel te nemen. Hij heeft er vertrouwen in dat een en ander tot een versnelling van het proces kan leiden.

De heer Hutschemaekers dankt de aanwezigen voor hun aanwezigheid en inbreng in dit overleg. Hij is ervan overtuigd dat het vanuit de gezamenlijke zorg voor de kwaliteit van het Stationsgebied nuttig is om ontwikkelingen kritisch te blijven volgen.

De heer Hutschemaekers sluit de bijeenkomst om 11.15 uur.

Gecombineerde bijeenkomst Kwaliteitsoverleg en Atelier Stedenbouw 4 juni 2009

1. Catharijnesingel/Catharijneknoop

De heer Dousi schetst de tussenstand in de planaanpassing. Opdrachtgever en ontwerpers hebben zich het commentaar ter harte genomen en hebben gestreefd naar ontwerp dat voldoet aan de wens een open ruimte te creëren, die toch bescherming biedt tegen wind en regen. Van de nadrukkelijk aanwezige 'basket'-structuur is afgezien, zodat de ruimte transparanter, neutraler en lichter wordt, zich beter voegt in de omgeving en een duidelijker begeleiding vormt van de singel. De invulling van de overbrugging van de singel en van de weg verschilt, maar hiervoor is een eenduidige vormtotaal gekozen, waardoor eenheid in verscheidenheid ontstaat. De commerciële functies in de overbrugging van de Catharijnesingel liggen vrij van de glasgevel, met een tussenruimte van 1,80 à 2 meter. De overbrugging wordt beëindigd met een luifel, die zich als zwevend element losmaakt van het volume. Deze heeft geen negatief effect op de omliggende bebouwing; de bebouwing aan de noordzijde krijgt een nieuwe bestemming, de gevels aan de zuidzijde beëindigen de daktuinen van de woningen. Deze tuinen hebben een diepte van negen meter. De vrijhangende terrassen aan weerszijden van de overbrugging zijn benaderd als zelfstandige toevoeging met een signaalfunctie. De uitwerking daarvan is nog in studie. Twee passages van elk twee verdiepingen leiden van het Vredenburgplein naar Hoog-Catharijne: een passage door het entreegebouw (Vredenburgblok) en een passage tussen dit blok en het V&D-gebouw. Qua inrichting en materialisering krijgt de binnenpassage interieurkwaliteit, terwijl de buitenpassage – die overigens vanaf het terugliggende entreeportaal geheel overdekt en afsluitbaar is – een hardere inrichting krijgt, passend bij het beeld van een straat. De transparante overkapping van de buitenpassage zal minimaal worden ervaren, de binnenpassage krijgt een duidelijker beëindiging.

Verwantschap en verwevenheid in de materiaaltoepassing moet de nauwe relatie met de binnenstad tot uitdrukking brengen. Overwogen wordt het thema van de inrichting van het Vredenburgplein – een tapijt voor buitenactiviteiten – in de binnenruimte te laten terugkomen in een eigen vormgeving en met een eigen identiteit.

Een stijgpunt (roltrap) in het midden van het entreegebouw verbindt de winkelniveaus. De

hoofdroute naar het station beweegt zich via de passages naar het poortgebouw. Op de grens met het poortgebouw zijn stijpunten. Daar is ook de toegang naar de parkeergarage gesitueerd. De functionaliteit is verbeterd en gerationaliseerd, waardoor de verschillende niveaus (onderwereld, maaiveld en +1-niveau) zich concentreren in de Catharijneknoop. De belijning is verbeterd en nutteloze ruimten zijn opgeheven, waardoor plattegronden en loopstromen zijn verduidelijkt. Uit verkeerskundig oogpunt zijn ter hoogte van het poortgebouw geen taxistandplaatsen op maaiveld voorzien.

Reacties

Aangezien de uitwerking nog in studie is, laat het voorstel zich moeilijk beoordelen, maar de schetsen laten een scherper en duidelijker beeld zien van de overbrugging. De verhoging van de transparantie en de benadering van glasgevels en dak als één neutraal geheel worden ervaren als verbetering. De zichtbaarheid van de functies achter de glasgevels die in het dak doorlopen, kunnen een interessant beeld opleveren. De voorgestelde ontwerprichting zou nog scherper en steviger uitgewerkt moeten worden. Het beeld wordt nu nog vertroebeld door elementen die resteren uit het oorspronkelijke ontwerp. De luifel en de aangehangen terrassen geven een diffuus beeld, die de opzet van in het dak doorlopende gevels ontkrachten. Met name de terrassen op de eerste verdieping gaan ten koste van de scherpte van een stadskamer. Door de terrassen op de eerste verdieping te schrappen, zou een open corridor ontstaan met zicht op de stad. Geadviseerd wordt het ontwerp in één basaal gebaar te vatten. Het schaalvormig dak van Station Bijlmer zou hiervoor als referentie kunnen worden gehanteerd.

De aanpak van de passages is nog niet overtuigend. De getoonde referentiebeelden van lichte passages met een transparant dak hebben slechts betrekking op de route op +1-niveau. Voor beide passages geldt dat het aanbrengen van een verdiepingsvloer resulteert in een donkere ruimte op maaiveldniveau. Hierdoor komt het accent op het +1-niveau te liggen en ontstaat een breuk in de verbinding met de binnenstad. Droom en werkelijkheid zullen dichterbij elkaar moeten worden gebracht, door subtiele oplossingen die de lichtinval op maaiveldniveau verbeteren en de passage als stadsstraat voelbaar maken. Te denken is aan een opdeling van de verdiepingsvloeren in van elkaar gescheiden balkons of corridors, vergelijkbaar met de Mariastraat in Nijmegen, waardoor de straat op verschillende niveaus kan worden beleefd. Bij voorkeur wordt de buitenpassage benaderd als hoge open ruimte, die het karakter van een stadssteeg waarmaakt en de beoogde alzigdigheid van het entreegebouw ondersteunt.

Atelier Stedenbouw 5 oktober 2009

Definitief ontwerp Catharijneknoop

De heer Banning zegt dat Corio zich het commentaar van het Atelier, het Kwaliteitsoverleg en de Commissie Welstand en Monumenten ter harte heeft genomen. Het ontwerp voor de Catharijneknoop is grondig herzien. Op dit moment loopt een formele artikel 19-procedure voor de Catharijneknoop incl. Poortgebouw, het Entreegebouw, Clarenburg en de parkeergarage. Daarnaast loopt er specifiek een bouwaanvraag voor het Entreegebouw. De plannen maken deel uit van een breder proces dat moet leiden tot een nieuw bestemmingsplan.

De heer De Vos licht toe dat de gemeenteraad heeft aangegeven voordat het bestemmingsplan voor o.a. de Catharijneknoop ter visie gaat. zij zich een oordeel wil vormen over het definitief ontwerp Catharijneknoop. Dit mede vanwege de aangenomen moties bij het voorlopig ontwerp. Volgens planning wordt het ontwerpbestemmingsplan in januari ter visie gelegd.

De heer Sebring: een van de kritiepunten op het voorlopig ontwerp was de versmelting van afzonderlijke elementen. Het definitief ontwerp voor het entreegebouw, de passages en de

overbrugging over de Catharijnesingel is in verband met deze kritiek fundamenteel gewijzigd. Door die elementen van elkaar los te maken, is de 'stedelijke doordringbaarheid' versterkt. Het entreegebouw is verzelfstandigd en staat als stedelijk blok op de grond. Dit gebouw heeft nu vier bakstenen gevels met duidelijke hoekbeëindigingen. De functionele indeling van retail op de onderste lagen en woningen op de bovenste lagen worden door een verticale geleding van de gevel verbonden en tot een eenduidig stedelijk blok gemaakt. De woonfunctie van het gebouw op de hoek van het plein is vervallen, waardoor de toren kon worden verlaagd. Deze typologische wijziging is gepaard gegaan met een architectonische benadering als icoon, uitgevoerd in glas. De passage naast het entreegebouw vormt de toegang tot een aaneenschakeling van ervaringen. Deze is geheel overkapt met een schuinaflopemdak, maar de zijgevels van de gebouwen worden sterker beleefd, nu de pui verder naar binnen is gelegd. Ook de verdiepingsvloer is naar binnen getrokken en hierin is een grote opening gemaakt ten behoeve van de lichttoetreding. De roltrappen zijn van de passage losgemaakt. De overbrugging naar Hoog Catharijne is niet langer benaderd als volume. De basketstructuur en de terrassen zijn vervallen en de overbrugging is sober vormgegeven als transparante doorgangsruijme die de beweging tussen gebouwen benadrukt. Wanden bestaan uit een kabelnetwerk met glas en daarop rust een lichtdak met translucente glaslamellen. De lamellen onttrekken de constructie aan het zicht, waardoor een zwevend effect wordt bereikt. Tevens hebben deze een functie in reflectie- en klimaatbeheersing. Zonwering is in het dak geïntegreerd en op koele dagen kan gebruik worden gemaakt van de warmte die tussen de lamellen blijft hangen. Technieken daarvoor zijn in studie. Onderzocht wordt nog of de lamellen als vaste of bewegende elementen moeten worden uitgevoerd. De route via maaiveld is 24 uur per dag toegankelijk. De hoge deuren in het hoofdportaal zijn permanent geopend, zijportalen zijn handmatig te openen. In huurcontracten worden bepalingen opgenomen die behoud van de transparantie waarborgen. Door de gewijzigde vormgeving van de overbrugging is behalve het entreegebouw ook het poortgebouw verzelfstandigd. De koppen van het poortgebouw zijn herzien, waardoor het doorzicht is verbeterd. Ook de bestaande gevels van Hoog Catharijne zijn beter zichtbaar, waardoor wordt benadrukt dat Hoog Catharijne is opgedeeld in vier zelfstandige elementen. Het 'tapijt' in de bestrating van het Vredenburgplein is in andere vorm herkenbaar in Hoog Catharijne, waardoor de relatie met de binnenstad wordt versterkt.

Reacties

- Door enkele dominante onderdelen uit het oorspronkelijke plan te elimineren is de aandacht komen te liggen op de essenties. Hierdoor past het complex beter in de Nederlandse situatie. Dat is een verbetering. Tegelijkertijd zijn de resterende onderdelen kwetsbaarder geworden, nu die meer in het blikveld liggen. De planwijziging is nu nog schetsmatig weergegeven. Een zeer zorgvuldige uitwerking is noodzakelijk om het gewenste beeld te bereiken. De architectonische beoordeling ligt primair op de weg van de Commissie Welstand en Monumenten, maar vooruitlopend daarop wordt aandacht gevraagd voor een zorgvuldige detaillering van de aansluiting van de volgende onderdelen: de overkapping van de passage op het entreegebouw en het entreegebouw op de overbrugging.
- In de context van de historische binnenstad moet nieuwe architectuur aan het Vredenburgplein een representatie zijn van de binnenstad. Door zijn functie en excentrische positie vormt alleen het Muziekpaleis daarop een uitzondering. Een iconografische benadering van de toren op de hoek van het plein ligt niet voor de hand. Deze zou juist een bemiddelende rol moeten vervullen. Een afwijkende vormgeving is mogelijk, mits deze het plein tot een consistent geheel maakt.

- De uitwerking van de passage is sterk verbeterd. Het karakter van een steeg zou nog meer tot uitdrukking kunnen komen door ook de overkapping in de passage terug te leggen. De hoek van het entreegebouw zou hierdoor maximaal worden ervaren. Tevens zou dit de detaillering van de aansluiting van het dak op het entreegebouw vereenvoudigen.
- Het is begrijpelijk dat de vloer in de passage uit commercieel oogpunt noodzakelijk is. Gezocht zou moeten worden naar een oplossing die de vloer als gegeven minder voelbaar maakt en de beleving van de passage als steeg versterkt.
- De eenvoud en fragiliteit van de overbrugging is aantrekkelijk. Sfeer en uitstraling zijn sterk verbeterd. Echter, de eenduidige vormgeving aan weerszijden van het poortgebouw gaat ten koste van de helderheid in het plan. Waar de luifel aan de overbrugging tussen het entree- en het poortgebouw als uitnodigend gebaar passanten naar binnen trekt, heeft deze in de overbrugging over de weg geen functie. De spanning in het ontwerp zou kunnen worden opgevoerd door duidelijke verwantschap in beide delen van de overbrugging te creëren, zonder deze identiek uit te werken. Mede gelet op verschillen op maaiveldniveau zou de luifel in het westelijk deel van de overbrugging kunnen vervallen. Verder wordt aandacht gevraagd voor een zorgvuldige afwerking van de onderkant van de onderdoorgang.
- Het schrappen van de terrassen in de overbrugging komt de transparantie en toegankelijkheid ten goede. Ook op strategisch niveau zal de beoogde transparantie moeten worden gedefinieerd en zullen voor de uitwerking van architectuur en functionaliteit stedenbouwkundige condities moeten worden gegeven. Bouwkundige oplossingen hebben de voorkeur boven contractuele.
- Het is aanvaardbaar de oorspronkelijk gebogen vloer van de stadskamer, die ten doel had de brugfunctie te benadrukken, te wijzigen in een vlakke vloer. Deze wijziging tast de essentie, vanuit de stadskamer zicht te bieden op de Catharijnesingel, niet aan.
- Met betrekking tot de tussenstraat tussen het entreegebouw en het Muziekpaleis is eerder gesteld dat niveaueverschillen achter de gevels van winkels zouden moeten worden opgelost. De voorgestelde oplossing is aanvaardbaar, mits het niveaueverschil goed wordt opgelost in het inrichtingsplan voor het Vredenburgplein. Het voorlopig ontwerp daarvoor wordt afgewacht.

Conclusie

De ingrijpende wijziging in de ontwerprichting leidt tot algemene instemming van het Atelier. De massa's van de afzonderlijke gebouwen zijn akkoord. De afzonderlijk herkenbare gebouwen verhouden zich op eigen wijze tot elkaar en verduidelijken de betekenis van de openbare ruimte. Deze aanpak voegt zich in de Utrechtse context.

De overbrugging over de Catharijnesingel heeft de vereiste transparantie gekregen. Gevels zijn minder nadrukkelijk aanwezig, waardoor de overbrugging zich niet manifesteert als volume, maar als doorgangsruijnte. Het is een goede keuze de terrassen te laten vervallen en de prominent gemarkeerde entrees te versoberen. Gelet op verschillen in functies die worden overbrugd, zou de overbrugging aan weerszijden van het poortgebouw geen letterlijke herhaling moeten zijn.

Het entreegebouw gedraagt zich als stedelijk blok met duidelijke gevels en hoekbeëindigingen en de zuidelijke passage naast dit gebouw is sterk verbeterd. Het Atelier dringt erop aan de overkapping in de passage terug te leggen.

Het hoekgebouw Clarenburg op het Vredenburgplein zou niet als icoon moeten worden benaderd, maar als intermediair in de stedelijke structuur. Een afwijkende architectuur en materialisatie is denkbaar, mits wordt voorkomen dat het plein in delen uit elkaar valt. Aandacht wordt gevraagd voor een zorgvuldige aansluiting van de volgende elementen: het dak van de passage op het entreegebouw en de aansluiting op de overbrugging.